SVERIGES RIKSDAG

# Motion till riksdagen 2026/27:2875

**av Helena Vilhelmsson och Niels Paarup-Petersen (båda C)**

# Stärkt kamp mot sexuellt utnyttjande av barn

## Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att pubertetsutvecklingsrekvisitet i barnpornografibrottet bör avskaffas och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör införas strikt ansvar vad gäller barnets ålder när det kommer till sexualbrott mot barn och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör införas kontaktsamordnare hos polisen som stöd för barn som har utsatts för sexualbrott, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör införas möjlighet till brottsofferutsagor under huvudförhandlingar som gäller barnpornografibrott och relaterade brott för att styrka kränkningens allvar och brottslighetens konsekvenser för barn som förekommer i övergreppsmaterial, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör införas riktade resurser till polisen gällande internetrelaterade sexuella övergrepp mot barn och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör införas ett nytt brott, ”sexuell utpressning av barn”, i brottsbalkens 6 kap. och tillkännager detta för regeringen.

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att permanent och statlig finansiering bör tillförsäkras en hotlineverksamhet som på barns begäran kan ta ned sexuellt kränkande bilder och filmer från internet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Statens institutionsstyrelses verksamhet bör omarbetas från grunden och att det bör tillsättas resurser för personal och lokaler för de statliga ungdomshemmen och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att brottet utnyttjande av barn för köp av sexuell handling bör avskaffas och tillkännager detta för regeringen.

# Motivering

## Avskaffande av pubertetsutvecklingsrekvisitet i barnpornografibrottet

Pubertetsutvecklingsrekvisitet i barnpornografibrottet bryter mot Sveriges internationella åtaganden och leder till ett bristande skydd för äldre barn och sämre förutsättningar att utreda och beivra brottsligheten.

I barnpornografibrottet (16 kap. 10 a § brottsbalken) definieras ett barn som en person under 18 år eller en person vars pubertetsutveckling inte är avslutad. Är pubertets-utvecklingen avslutad kan det inte röra sig om barnpornografibrott (i form av innehav, spridning eller beskådande) om det inte framgår av bilden och omständigheterna kring den att personen är under 18 år. Att vetskap om ålder inte är en sådan omständighet kring bilden slogs fast av Högsta domstolen 2005[1]. En nakenbild på en fullt pubertetsutvecklad 14-åring omfattas därmed inte av barnpornografibrottet, även om de som sprider den vet om att det rör sig om ett barn under 18 år. Vad gärningsmannen visste eller borde ha förstått om barnets ålder spelar bara roll när det kommer till skildring, inte någon av de andra formerna av barnpornografibrott (16 kap. 10 a § 4 stycket brottsbalken).

Enligt artikel 1 i barnkonventionen är varje människa under 18 år ett barn (det enda undantaget är om landet har en lägre myndighetsålder) och barns rätt till skydd gäller

[1] CRC/C/SWE/CO/6-7

oavsett ålder. Det svenska barnpornografibrottet skyddar dock inte alla barn fullt ut, vilket strider mot barnkonventionens artikel 34 som handlar om barns rätt till skydd mot alla former av sexuella övergrepp och sexuellt utnyttjande och det strider även mot barnkonventionens andra tilläggsprotokoll.

När puberteten påbörjas och fullbordas varierar baserat på bland annat kön och etnicitet. Redan på den grunden är pubertetsutvecklingsrekvisit djupt otillfredsställande då det innebär att barn i samma ålder behandlas olika baserat på omständigheter barnet inte rår över. Dessutom har åldern för när puberteten påbörjas (och därmed också när den fullbordas) sjunkit avsevärt sedan pubertetsutvecklingsrekvisitet infördes. Det är inte längre ovanligt att åttaåringar kommer in i puberteten. Allt färre barn omfattas därmed av lagstiftningens skydd samtidigt som Ecpat ser yngre och yngre barn i deras hotline. Det är en allvarlig brist i det straffrättsliga skyddet för barn. Sverige har tidigare fått kritik från FN:s barnrättskommitté för att den svenska lagstiftningen inte ger alla barn upp till 18 år ett likvärdigt skydd trots att det åligger Sverige enligt barnkonventionen. En av FN:s barnrättskommittés rekommendationer efter dess senaste granskning av Sverige är dessutom att när det kommer till övergreppsmaterial på barn så ska ingen hänsyn tas till brottsoffrets pubertala utveckling. Sverige lever på så vis inte upp till sina folkrättsliga åtaganden. Detta var också den slutsats som Barnkonventionsutredningen kom fram till när de konstaterade att svensk rätt ger pubertetsutvecklade barn ett sämre skydd än andra barn[2]. Sverige sticker dessutom ut i EU med att ha ett pubertetsutvecklingsrekvisit i barnpornografibrottet. Med tanke på brottets gränsöverskridande natur vore det önskvärt att lagstiftningen i EU är samstämmig.

I motiven (prop. 1997/98:43 s. 87–89) till införandet av definitionen i 16 kap. 10 a § brottsbalken vägs skälen för och emot att i stället ha en definition i enlighet med barnkonventionen mot varandra. Det är tydligt att argumenten baseras på en omvärldsanalys som inte längre är giltig. Produktion och distribution av övergreppsmaterial sker på andra sätt och i en helt annan omfattning i dag än åren före millennieskiftet. Ett argument som regeringen överväger är att det skulle kunna hända att någon kommer över en pornografisk bild föreställande ett pubertetsutvecklat barn som vederbörande känner. Regeringen ställer sig då frågande till om befattning med en sådan bild ens är straffvärd då befattning med pornografiska bilder inte är kriminaliserat. I dag ser det juridiska landskapet annorlunda ut då spridning av bilder som föreställer även vuxna

[2] SOU 2020:63 Barnkonventionen och svensk rätt s 1345-1346

människors helt eller delvis nakna kroppar är kriminaliserad (olaga integritetsintrång). Det är i dag också betydligt vanligare att någon befattar sig med en bild som föreställer ett pubertetsutvecklat barn som vederbörande känner, vilket i sig är ett argument för en definition som är i överensstämmelse med barnkonventionen, dvs. att barnpornografi-brottet omfattar alla barn.

Att lagstiftningen inte ger ett likvärdigt och fullgott skydd för alla barn är helt oacceptabelt. Det straffrättsliga skyddet för barnet ska inte vara beroende av ålder eller kroppsutveckling. Om inte pubertetsutvecklingsrekvisitet tas bort från lagstiftningen menar Ecpat att det åtminstone måste ske en förändring vad avser kraven för att döma till ansvar enligt 16 kap. 10 a § 2–5 när det gäller ett pubertetsutvecklat barn. Enligt nuvarande lagstiftning krävs att det av bilden och omständigheterna kring den framgår att den avbildade personen är under 18 år. Kraven är kumulativa i och med ordet ”och”. Det krävs således att båda är uppfyllda för att ansvar ska kunna dömas ut. Ecpat menar att ordet ”och” kan ersättas med ordet ”eller”. Med den här ändringen skulle det vara möjligt att döma till ansvar om det antingen av bilden eller av omständigheterna kring den framgår att personen är under 18 år. I detta fall skulle exempelvis bilder på så kallade exposekonton kunna omfattas av regleringen. Exposekonton används för att sprida sexuellt kränkande bilder och övergreppsmaterial på framför allt flickor. Att ändra ordet ”och” till ”eller” tar inte bort kravet att det ska framgå att det är ett barn på bilden men gör att fler situationer kan omfattas, vilket är önskvärt med tanke på hur spridningen av övergreppsmaterial på barn ser ut idag. Även om Ecpat är av uppfattningen att pubertetsutvecklingskravet helt ska avskaffas skulle denna ändring åtminstone vara ett steg i rätt riktning.

## Införande av strikt ansvar vad gäller barnets ålder när det kommer till sexualbrott mot barn

Barns rätt till skydd mot sexuella övergrepp ska inte vara beroende av vad förövaren förstått eller borde ha förstått om barnets ålder. Ett strikt ansvar vad gäller barnets ålder innebär att åklagaren inte behöver bevisa vad förövaren visste eller borde ha förstått om barnets ålder. Det går att döma förövaren för brott i alla fall. Europadomstolen har kommit fram till att det inte bryter mot rätten till en rättvis rättegång.

I alltför många fall har barnets pubertetsutveckling varit avgörande för domstolens bedömning om förövaren har förstått att det var ett barn eller inte. Detta strider mot artikel 2 i barnkonventionen. Trots ändringar av lagstiftningen när det kommer till

oaktsamhet i förhållande till barnets ålder brister fortfarande skyddet för barnen. Som svar på denna problematik vill vi att det införs ett strikt ansvar i förhållande till barnets ålder. I artikel 34 i barnkonventionen fastställs att staten har ansvaret för att skydda barn mot alla former av sexuellt utnyttjande och övergrepp. Med befintlig lagstiftning på området har alla barn inte ett fullgott skydd i enlighet med vad barnkonventionen kräver. Endast genom ett införande av ett strikt ansvar kan barns rätt till skydd mot sexuella övergrepp och sexuell exploatering fullt ut tillgodoses.

Det är den vuxnes ansvar att inte utnyttja ett barn för sexuella ändamål. En förövare som förmår ett barn under 15 år att posera sexuellt framför en webbkamera, där omständigheterna inte är sådana att förövaren borde ha förstått att barnet var under 15 år (alltså varit oaktsam i förhållande till barnets ålder), har enligt svensk rätt i dag inte gjort sig skyldig till ett brott. När det gäller brottet utnyttjande av barn för köp av sexuell handling kommer det visserligen fortfarande att röra sig om ett brott (köp av sexuell tjänst) i de fall där förövaren inte varit oaktsam i förhållande till barnets ålder. Vid det brottet blir dock inte barnet automatiskt målsägande och straffen är lägre. Det kan alltså bli fråga om olika brott med olika straffskalor beroende på vad för omständigheter i det enskilda fallet som kan innebära att förövaren varit oaktsam i förhållande till brottsoffrets ålder.

Att införa strikt ansvar vad gäller barnets ålder innebär att man avviker från de krav som följer av skuldprincipen, det vill säga att gärningspersonen ska ha begått brottet med uppsåt eller oaktsamhet. Intresset av att skydda barn från sexuella övergrepp är i sig dock ett tillräckligt tungt vägande skäl för att frångå skuldprincipen när det kommer till barnets ålder vid sexualbrott mot barn. Europadomstolen har dessutom uttalat att strikt ansvar rörande omständigheten ålder vid våldtäkt mot barn inte strider mot principerna i Europakonventionen artikel 6.1 (rätten till en rättvis rättegång) och 6.2 (oskuldspresumtionen) [3] Storbritannien och Nederländerna har lagstiftning som innebär strikt ansvar när det kommer till sexualbrott mot barn. Av paragraf 5.1 Sexual Offences Act 2003 framgår till exempel att en person gör sig skyldig till rape of a child under 13 om den uppsåtligen genomför vissa sorters handlingar med en annan person och den andra personen är ett barn under 13 år. Det spelar ingen roll vad gärningspersonen visste eller borde ha förstått om barnets ålder i det fallet. I enlighet med paragraf 9.1 (sexual activity with a child) i samma lagstiftning är det fortfarande strikt ansvar vad gäller att

[3] Europadomstolens beslut om upptagande av mål G mot Storbritannien den 30 augusti 2011, ansökan 37334/08 para 38

barnet är 13 år eller yngre, kombinerat med ett oaktsamhetsansvar i förhållande till att barnet är mellan 13 och 16 år. I England behöver alltså åklagaren, vad gäller barn under 13 år, bara bevisa uppsåtet till gärningarna, inte vad gärningsmannen vetat eller borde ha förstått om barnets ålder. Att införa strikt ansvar beträffande ålder när det kommer till sexualbrott mot barn skulle därmed stärka det straffrättsliga skyddet för barn och öka deras möjlighet till upprättelse.

## Införande av kontaktsamordnare hos polisen som stöd åt barn som har utsatts för sexualbrott

För att tillgodose barns behov av och rätt till information som brottsoffer i kontakt med Polismyndigheten bör möjligheten att införa kontaktsamordnare utredas. Liknande funktioner finns till exempel i Kanada och Storbritannien.

Vi måste uppnå en bättre balans mellan de resurser som läggs på förövare i förhållande till de som läggs på brottsoffer. Genom att stärka rätten till information för barn som har utsatts för sexualbrott blir brottsoffrets behov under förundersökningen uppmärksammade och hens upplevelse av rättsprocessen blir bättre. Kontaktsamordnare hos polisen (liaison officer) förekommer i en del andra länder, bland annat i Kanada. I Storbritannien kan family liaison officers utses vid sexualbrott mot barn. Kontaktsamordnarens uppgift är att vara en funktion i rättsväsendet för just brottsoffret som är den kontakt som brottsoffret kan vända sig till vid frågor. Dessa anställda vid polismyndigheten ingår inte i förundersökningen, varpå de också avlastar de poliser som arbetar med att utreda brottet. Även objektivitetsskäl talar för att det är lämpligt att kontaktsamordnaren inte är en del av förundersökningen.

Av de kontakter Ecpat har med barn i sin stödlinje Ditt Ecpat framgår att många barn väljer att inte polisanmäla, bland annat på grund av hot från förövaren och en känsla av att polisen inte ska tro på barnets berättelse. I dessa situationer skulle en kontaktsamordnare kunna fylla en viktig roll. När ett barn anmäler och ett nedläggningsbeslut kommer är detta i regel mycket kortfattat och lämnar barnet utan förståelse för varför det inte har drivits vidare. En kontaktsamordnare skulle kunna hjälpa barnet att förstå motiven bakom ett nedläggningsbeslut och därmed stärka barnets rätt till information. Det skulle i sin tur skapa bättre förutsättningar för förtroende för rättsväsendet, vilket kan leda till ökad anmälningsbenägenhet. Den låga anmälningsbenägenheten är ett av rättsväsendets största problem idag när det gäller sexualbrott mot barn.

I dag finns det en möjlighet att utse målsägandebiträden, men det krävs en viss nivå och typ av brott för att det ska bli aktuellt. Även i de fall där ett målsägandebiträde finns utsett skulle en kontaktsamordnare hos polisen fylla en funktion genom att kunna svara på allmänna frågor från målsägandebiträdet och vara en kanal mellan målsägandebiträdet och förundersökningen. Det är naturligtvis av stor vikt att den som arbetar som kontaktsamordnare är särskilt lämpad, genom erfarenhet och utbildning om barnets rättigheter enligt barnkonventionen, och att hen kan prata med barn utifrån deras ålder och mognad. Det är också viktigt att kontaktsamordnaren får relevant fortbildning för att arbeta med barn i utsatta situationer.

## Införande av möjlighet till brottsofferutsagor under huvudförhandlingar som gäller barnpornografibrott och relaterade brott för att styrka kränkningens allvar och brottslighetens konsekvenser för barn som förekommer i övergreppsmaterial

Många barn som förekommer i övergreppsmaterial identifieras inte. De är fortfarande utsatta för brott och konsekvenserna av skildring, spridning och innehav av övergreppsmaterial behöver bli mer uppmärksammade i svenska brottmålsprocesser, även i de fall där målsägande saknas. En utredning bör se över möjligheten att införa en ny form av bevisning i brottmålsprocessen som styrker brottslighetens allvar. Det skulle också kunna vara till hjälp när det finns målsägande som utsätts för upprepad spridning och inte längre orkar medverka. I angloamerikanska rättssystem, som till exempel i Kanada, Storbritannien och Australien, finns rättigheter och möjligheter för brottsoffer att lämna victim impact statements eller för en representant för en ort eller en grupp med gemensamma intressen (som till exempel barn som utsatts för sexualbrott eller en organisation som representerar deras intressen) att lämna ett community impact statement. Den funktion dessa utsagor har i rättsprocessen varierar något mellan jurisdiktioner men handlar framförallt om att ge brottsoffer möjlighet att berätta om de hälsomässiga, känslomässiga och ekonomiska konsekvenser som brottet inneburit för dem eller, när det kommer till community impact statements, vilka konsekvenserna typiskt sett kan vara. Vad gäller victim impact statements överlappar de till viss del med den möjlighet målsäganden i en svensk rättsprocess har att komma till tals i brottmålsprocessen men de skulle kunna aktualiseras i de fall där det finns brottsoffer som inte är målsägande (vad gäller barnpornografibrott är barnen som förekommer i övergreppsmaterialet inte automatiskt målsägande eftersom barnpornografibrott i

svensk rätt är ett brott mot allmän ordning och inte ett sexualbrott mot barn). En brottsofferutsaga i en svensk kontext skulle också kunna vara av betydelse när det finns en målsägande i fall där övergreppsmaterial sprids upprepade gånger och målsäganden inte längre orkar eller vill medverka. Utsagan skulle då kunna vara specifik för det enskilda brottsoffret eller vara en mer generell utsaga. Det gemensamma för community impact statements och victim impact statements är att de ger åklagare och domstol en bättre förståelse för brottsligheten och vilka konsekvenser den kan medföra för brottsoffer. De kan också tjäna till ledning vid bedömningen av kränkningens allvar och brottets straffvärde. Mot bakgrund av detta bör det tillsättas en utredning som kan se över förutsättningarna att införa brottsofferutsagor i den svenska brottmålsprocessen.

## Riktade resurser till polisen gällande internetrelaterade sexuella övergrepp mot barn

Internetrelaterade sexuella övergrepp mot barn är en allvarlig brottslighet som också har kopplingar till den organiserade brottsligheten (det är ett av Europols fokusområden när det kommer till att bekämpa organiserad brottslighet). Det krävs riktade resurser till polisen för att hantera detta då det i dagsläget inte prioriteras i tillräckligt hög utsträckning.

I dag finns det ett nationellt it-brottscentrum på Noa och sju regionala it-brottscentrum, ett i varje polisregion, som har specialistkompetens inom internetrelaterade sexuella övergrepp mot barn. Dessa vittnar om ett enormt inflöde av rapporter gällande sexualbrott mot barn från den amerikanska organisationen National Center for Missing and Exploited Children (NCMEC) och det har rapporterats i media om polisens oförmåga att hinna med och prioritera dessa allvarliga brott. Riksrevisionen kunde i granskningsrapporten Internetrelaterade sexuella övergrepp mot barn – stora utmaningar för polis och åklagare (RiR 2021:25) belysa att polisen har problem med att hantera den stora mängden internetrelaterade sexuella övergrepp mot barn och att det behövs fler anställda med specialistkompetens inom området för att möta inflödet. Enligt barnrättsorganisationen Ecpat så är det inte ovanligt att de tips de lämnar till polisen om internetrelaterade sexuella övergrepp mot barn hamnar hos poliser i lokalpolisområden som saknar kompetens att utreda internetrelaterade sexualbrott mot barn, och därför läggs ofta dessa ärenden ned. Det är särskilt tydligt när det kommer till spridning av övergreppsmaterial föreställande pubertetsutvecklade barn på så kallade exposekonton

eftersom dessa brott regelmässigt bedöms som olaga integritetsintrång och därför inte hanteras av de som är experter på internetrelaterade sexualbrott mot barn.

För att polisen ska ha möjlighet och rätt kompetens att utreda internetrelaterade sexualbrott mot barn bättre krävs riktade resurser till Polismyndigheten gällande denna typ av brottslighet. Förekomsten och upptäckten av övergreppsmaterial på internet ökar kraftigt utan någon tendens att minska. Det är också en form av allvarlig brottslighet som utvecklas i en hög takt, vilket gör kompetens och resurser än viktigare så att hanteringen av ärendena sker på ett rättssäkert sätt, att förövare lagförs och att utsatta barn får skydd, stöd och upprättelse. För att detta ska bli möjligt behöver fokus i samband med förundersökning inte vara huruvida det är ett barnpornografibrott, utan huruvida det är en sexuell kränkning av ett barn, och det bör kunna utredas av polis med relevant expertis och tekniskt stöd.

## Sexuell utpressning av barn – behovet av ett nytt brott

Sexuell utpressning av barn i ekonomiskt syfte är brottsligt men det är flera olika brott som kan vara aktuella och inget av dem adresserar på ett tillfredsställande sätt den kränkning av barnets personliga och sexuella integritet samt den ekonomiska skada som brottsligheten innebär. För att ge bättre förutsättningar att utreda och beivra brotten och att ge upprättelse till brottsoffren behöver förutsättningarna för att införa ett nytt brott utredas.

Sexuell utpressning av barn (på engelska kallat sextortion) handlar om att en förövare hotar barnet med att sprida dess nakenbilder till barnets familj, vänner och följare om inte barnet gör som förövaren säger. Generellt sett pressas flickor på fler nakenbilder medan pojkar pressas på pengar. När det kommer till sexuell utpressning i ekonomiskt syfte är kopplingen till organiserad brottslighet tydlig, vilket FBI och National Center for Missing and Exploited Children (NCMEC) gick ut och varnade allmänheten för i december 2022. Risken för suicid bland de pojkar som utsätts är hög. Ecpat Sverige har sedan 2023 haft 15–20 kontakter varje månad med pojkar som utsätts för sexuell utpressning i ekonomiskt syfte och ser inga tecken på att utsattheten minskar. Barnen utsätts för ett sexualbrott, men det finns inget brott i brottsbalkens 6 kap. som täcker alla delarna av gärningen när det kommer till sexuell utpressning av barn i ekonomiskt syfte. Eftersom barnen ofta är pubertetsutvecklade blir inte heller barnpornografibrottet i 16 kap. brottsbalken tillämpligt. Det brott som är tillämpbart på situationen är snarare brottet utpressning (9 kap. 4 § brottsbalken) men det är alltså inget sexualbrott, vilket

innebär att det inte kommer att hanteras av polisens specialister. Det kan också, i de fall det påstås att pojken skickat nakenbilden till ett litet barn, röra sig om förtal (5 kap. 1 § brottsbalken) men det är inte heller ett sexualbrott och är inte tillämpbart i alla former av sexuell utpressning i ekonomiskt syfte. Det är ett svek mot det barn som utsatts.

Ett nytt brott behövs då det skeende som är sexuell utpressning av barn inte passar tillräckligt väl i befintliga brottsbeskrivningar. Det innebär att det blir svårt att följa upp den här typen av brottslighet för polis och åklagare eftersom det varierar vilka brott som är aktuella. Med tanke på de allvarliga konsekvenser som brottsligheten för med sig, inklusive hög risk för suicid, den ekonomiska skada och den kränkning det innebär av barnets sexuella och personliga integritet och i vissa fall anseende krävs det en brotts-rubricering som erkänner kränkningens allvar och ger polis och åklagare möjlighet att effektivt utreda brottet och väcka åtal. Ett nytt brott, ”sexuell utpressning av barn”, behöver därför införas. Brottet är tänkt att fånga upp alla de barn under 18 år som utpressas med sexualiserat material på barnen i fråga. Utpressningen behöver inte uteslutande ha ett ekonomiskt motiv, utan även de fall där barnet utpressas till att till exempel skicka fler nakenbilder ska omfattas, vilket i högre utsträckning drabbar flickor.

## Nedtagning av bilder och finansiering av hotline

Att ta ned övergreppsmaterial från nätet är av största vikt för att barns rätt att inte utsättas för sexuella övergrepp ska tillgodoses och förbättra möjligheterna för traumabearbetning. Den verksamhet i Sverige som i dag gör detta är beroende av kortsiktig projektfinansiering. En statlig utredning har föreslagit att en sådan verksamhet ska få statlig och permanent finansiering. Det är av stor vikt att utredningens förslag behandlas skyndsamt av departementet.

I SOU 2023:98 Sexuellt utnyttjande i pornografiska syften föreslås att stödet för barn att ta ned sexuellt kränkande bilder och filmer från internet permanentas och tillförsäkras en långsiktig finansiering.

Spridning av bilder och filmer som skildrar sexuella övergrepp på barn orsakar barnen allvarlig och långsiktig skada; det blir som att övergreppet inte får ett slut. Möjligheten för barn att få hjälp i processen med att ta ned sexuellt kränkande material är därför oerhört viktig. Av Ecpats samtal med barn framgår att många barn inte vill polisanmäla, främst då de inte vill att föräldrarna ska få kännedom om det som skett men också på

grund av hot från förövare, känsla av egen skuld, känsla av att polisen inte ska tro på dem eller långa väntetider till 114 14.

Lågtröskelverksamheter som Ecpats hotline och Ecpats stödlinje för barn, Ditt Ecpat, är därför mycket viktiga då barnet kan få snabb hjälp. Ecpats hotline behöver därför förses med en tillräcklig och permanent finansiering, vilket också skulle medföra att Sverige bättre lever upp till sina internationella åtaganden att förebygga och bekämpa sexuella övergrepp på barn. Ecpats hotline är idag den enda nationella funktionen som tar emot tips om sexuell exploatering av barn i syfte att ta ned övergreppsmaterial från internet, oavsett var eller i vilket syfte det sprids. Ecpat har drivit sin hotline sedan 2005. Arbetet sker i nära kontakt med polisens nationella operativa avdelning samt flera internationella nätverk, bland annat Inhope, den globala paraplyorganisationen för hotlines som ser till att hotlines på ett säkert sätt kan dela tips med varandra samt förse Interpol med övergreppsmaterial i syfte att identifiera utsatta barn. Verksamheten behöver bedrivas på ett korrekt och säkert sätt med högt kvalificerad personal som klarar av att utföra de komplicerade och emotionellt ansträngande arbetsuppgifter som ingår i hotlinearbetet. En permanent och statlig finansiering av hela hotlineverksamheten, som föreslås i betänkande SOU 2023:98, är därför av en betydelse som inte nog kan understrykas och betänkandet måste därför behandlas skyndsamt på departementet.

## Barns möjligheter att utkräva sina rättigheter – behovet av oberoende barnombud

För att ge barn bättre möjligheter att utkräva sina rättigheter är det viktigt att de får rätt stöd i kontakt med myndigheter och beslutsfattare, inte minst de barn vars vårdnadshavare inte förmår att ge barnen den hjälpen. Oberoende barnombud med, när så behövs, specialkompetens när det kommer till vissa former av utsatthet eller behov, skulle kunna fylla en viktig roll här.

Utredningen om barns möjligheter att utkräva sina rättigheter föreslog i sitt betänkande (SOU 2023:40) att regeringen ska fatta beslut om en förordning om statsbidrag till en försöksverksamhet med barnrättsbyråer som bedriver verksamhet med oberoende barnombud. Oberoende barnombud skulle fylla en viktig funktion för att stärka barns möjligheter att utkräva sina rättigheter i kontakt med myndigheter. Som utredningens förslag ser ut, där dessa barnrättsbyråer skulle etableras i civilsamhället, utesluts dock möjligheten till specialiserat stöd för barn i behov av barnombud. Förslaget är nämligen

att dessa barnrättsbyråer skulle ge stöd till barn generellt, oavsett utsatthet, behov eller omständigheter. Det skulle vara olyckligt då specialkompetens om vissa former av utsatthet eller vissa grupper av barn ofta kan vara av stor betydelse. Förslaget skulle därmed innebära att verksamheter som har lång erfarenhet av att ge stöd till barn, men där stadgarna avgränsar verksamhetens omfattning, inte skulle kunna ansöka om att bli barnrättsbyrå med oberoende barnombud.

## Sis-placerade barns trygghet

Sexuella övergrepp mot barn i samhällsvården är ett oacceptabelt strukturellt problem. Det problemet kan inte lösas genom ytterligare inskränkningar av barnens rättigheter utan genom att se till att det finns tillräckligt med trygg och kompetent personal och bra lokaler. Barns delaktighet i att hitta lösningar på de strukturella problemen på Sis är av avgörande betydelse.

De strukturella problemen på Sis-hemmen har uppmärksammats allt mera under senare tid. Det kan konstateras att problemet med rymningar, avvikelser och att begå fortsatt brottslighet under sin tid på Sis nu används som grund för generella och genomgående förändringar av tillvaron på de särskilda ungdomshemmen för alla barn som vistas där, oavsett orsak. Fritagningar och avvikelser är ett allvarligt problem, men generella inskränkningar utifrån vissa uppmärksammade incidenter är inte ändamålsenligt. Många av förändringarna som föreslås i lagstiftningen kan antas innebära allvarliga inskränkningar av barnens grundläggande rättigheter. Det måste därför ifrågasättas, mot bakgrund av vad som framkommit om de strukturella bristerna inom Sis verksamhet, att lagstiftningsåtgärder som begränsar barnens grundläggande fri- och rättigheter föreslås. Flickor är de som i större utsträckning blir utsatta för övergrepp och våld och som också känner sig minst trygga på Sis-boenden enligt en rapport från Barnrättsbyrån[4] Informationen som framkom i denna rapport där förekomsten av sexuella övergrepp och våld på Sis kartlades pekar på att sexuella övergrepp mot barn och unga på Sis är ett strukturellt problem. Från 2019 till mars 2022 rapporterades det in 209 fall av sexuella kränkningar och övergrepp på de statliga ungdomshemmen. Den absoluta majoriteten av de utpekade förövarna var personal på hemmen. Av dessa framkom barnets könstillhörighet i 165 fall. 38 var pojkar och 127 var flickor. Flickors utsatthet på

[4] Barnrättsbyrån och World Childhood Foundation (2023) Vem ska tro på mig? En granskning av sexuella övergrepp på de statliga ungdomshemmen.

boenden måste uppmärksammas. Sis-boenden måste bli mer differentierade och måste se till varje barns enskilda behov. Barn på Sis är inte en homogen grupp, utan det handlar om barn med olika förutsättningar och behov.

Verksamheten på Sis måste ses över och en förändring i grunden måste ske. För att en förändring ska ske på Sis-hemmen och för att barnen ska känna sig trygga och få det stöd och den vård de behöver krävs att det finns trygg, kunnig och säker personal på hemmen. Det krävs resurser för att kunna anställa tillräckligt med personal och för fungerande lokaler. Problemen på hemmen kan inte lösas med olika inskränkningar i barnens vardag, utan resurssättning för personal och lokaler och att lyssna på barnens tankar och åsikter är nyckeln till lösningen.

## Betalda övergrepp mot barn – avskaffa utnyttjande av barn för köp av sexuell handling

Ett samtycke kan inte köpas – särskilt inte av ett barn. Har det förekommit ersättning för sexuella handlingar ska det alltid ses som att barnet har svårigheter att värna sin sexuella integritet. De viktiga förslag som lämnats av en statlig utredning för att stärka skyddet för den sexuella integriteten för de äldre barnen behöver skärpas genom att brottet utnyttjande av barn för köp av sexuell handling avskaffas.

I utredningen SOU 2023:80 har det föreslagits att bestämmelsen våldtäkt mot barn ska utvidgas till att omfatta situationer när barnet har en nedsatt förmåga att värna sin sexuella integritet och att detta ska gälla alla barn under 18 år. Det är ett viktigt steg i rätt riktning mot ett starkt straffrättsligt skydd för barn när det kommer till sexuella övergrepp. Vad gäller betalda sexuella övergrepp, det vill säga där förövaren ger barnet någon form av ersättning för den sexuella handlingen, lämnar utredningen dock ett utrymme för att ersättning inte alltid ska ses som att barnet har en nedsatt förmåga att värna sin sexuella integritet. Det ska alltså i vissa fall när barnet fyllt 15 år fortfarande gå att döma för utnyttjande av barn för köp av sexuell handling och inte våldtäkt mot barn. Detta riskerar att skapa en gråzon där lika fall bedöms olika av poliser, åklagare och domstolar runt om i landet, vilket vore mycket olyckligt.

Har det förekommit eller utlovats ersättning för en sexuell handling så har ett barn alltid en nedsatt förmåga att värna sin sexuella integritet. Att ge ersättning för sexuella handlingar är brottsligt i Sverige oavsett om det ges till en vuxen eller ett barn, och därtill har barn specifika rättigheter till skydd mot alla former av sexuell exploatering. Barn som kontaktar Ecpat Sveriges stödlinje berättar om hur de upplever att de står i

skuld till förövaren som gett dem ersättning och tror att de behöver betala tillbaka pengar om de skulle anmäla till polisen. Många barn tror också att de själva gjort något brottsligt när de tagit emot ersättning. Sammantaget talar allt detta för att det alltid bör ses som att det finns en nedsatt förmåga att värna den sexuella integriteten när ersättning förekommer.

Som en följd av detta bör det övervägas att avskaffa brottet utnyttjande av barn för köp av sexuell handling och istället höja minimistraff för sexuellt övergrepp mot barn, i vart fall när ersättning förekommit, till minimistraffet för utnyttjande av barn för köp av sexuell handling.

Niels Paarup-Petersen (C) Helena Vilhelmsson (C)

*Helena Vilhelmsson (C)* *Niels Paarup-Petersen (C)*